

Ivana Haničar Buljan

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Prilog za biografiju arhitekta Zvonimira Kavurića (1901.–1944.)

Izvorni znanstveni rad / *Original scientific paper*

Predan 30. 7. 2006. – Prihvaćen 15. 9. 2006.

UDK 72 Kavurić, Z.

Sažetak

Svrha je ovoga teksta što cjelovitije prikazati opus arhitekta Zvonimira Kavurića, o kojem je do sada vrlo malo pisano. Nakon diplome, 1927. godine, u Pragu na Odjelu za arhitekturu i visokogradnje Češke visoke tehničke škole, angažmana u Le Corbusierovu atelijeru, rada u uredu Aloisa Dryáka u Pragu i četverogodišnjega rada u projektno-konstruktivskom birou Schwartz-Hautmont u Parizu

Kavurić od 1932. pa sve do smrti 1944. godine radi u Gradskom građevnom XIV. odsjeku za općinske novogradnje u Zagrebu. U radu su prikazani najznačajniji projekti općinskih novogradnji na kojima je sudjelovao kao arhitekt-statičar i do sada manje poznati projekti izvedenih obiteljskih kuća u Zagrebu, koji nam dokazuju i Kavurićev projektantski senzibilitet.

Ključne riječi: *Zvonimir Kavurić, Prag, Pariz, Zagreb, međuratna moderna arhitektura, obiteljske kuće*

Arhitekt Zvonimir Kavurić pripada generaciji hrvatskih arhitekata školovanih između dva svjetska rata u europskim metropolama, koji nakon povratka u domovinu svojim projektima i stavovima promiču novu, modernu arhitekturu internacionalnog stila. Iako je nezaobilazan¹ sustvaratelj hrvatske moderne arhitekture, o Kavuriću je malo pisano i nije objavljena ni jedna cjelovita studija.² Razlozi su tome zacijelo činjenica da nije djelovao kao samostalni projektant, već je kao inženjer u Gradskom građevnom XIV. odsjeku sudjelovao na raznim općinskim gradnjama uglavnom u ulozi statičara i suradnika. U poplavi 1964. godine, koja je zadesila Zagreb i njegovu kuću na Cvjetnom naselju, u cijelosti je uništen njegov osobni arhiv (sl. 1).

Arhitekt Zvonimir Kavurić rođen je u Zagrebu 28. prosinca 1901. godine kao prvo dijete Ivana Kavurića i Andreje rođene Pirnath. Živjeli su u Primorskoj 5, gdje je otac u dvorištu imao stolarsku radnju za izradu i restauriranje namještaja.³ U Zagrebu je završio pučku školu i maturirao 1921. godine na Prvoj realnoj gimnaziji na današnjem Rooseveltovu trgu.

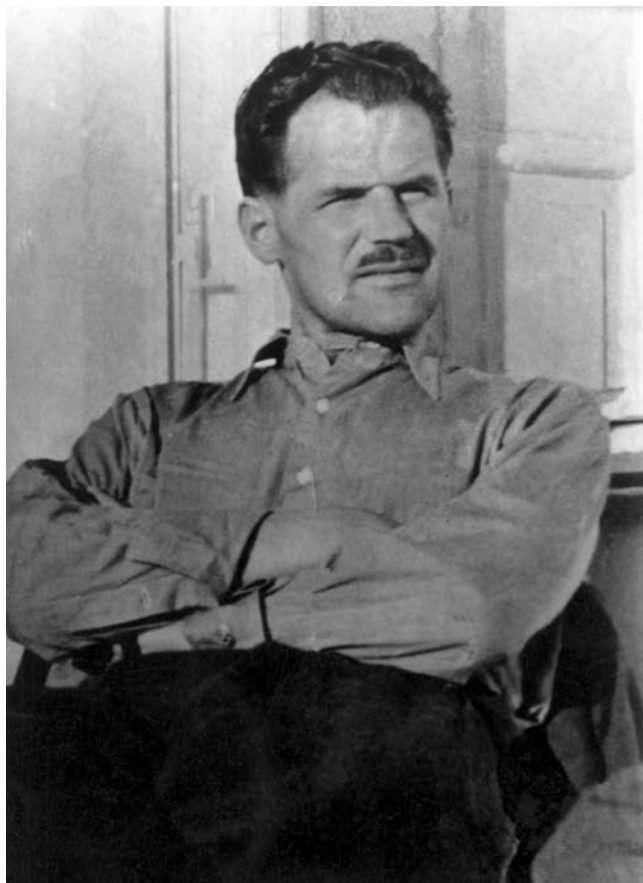
Inozemna iskustva: Prag i Pariz

Premda je u vrijeme Kavurićeva upisa na studij u Zagrebu već postojala Tehnička visoka škola s odjelom za arhitekturu, on,

vjerojatno zahvaljujući obiteljskim vezama s Češkom⁴, 1921. godine, odlazi na Češku visoku tehničku školu u Pragu, često određite hrvatskih studenata posebno onih porijeklom iz Splita i Zagreba.⁵

U dvadesetim godinama prošloga stoljeća Prag je vrlo živo središte avangardnih kulturnih zbivanja. Nakon Prvoga svjetskog rata i prolazne faze rondo kubizma, kao rezultata traženja nacionalnoga stila novoosnovane države, pojavljuju se prvi izrazito funkcionalistički i konstruktivistički arhitektonski projekti. Robna kuća *Olympic* (1925.–1926.) Jaromíra Krejčara jedna je od prvih armiranobetonskih skeletnih konstrukcija u Pragu. Vrlo je aktivan Klub arhitekata koji je krajem 1924. i početkom 1925. godine u Pragu i Brnu organizirao seriju predavanja *Za novu arhitekturu*, na kojima sudjeluju J. J. P. Oud, Walter Gropius, Amédée Ozenfant, Le Corbusier i Adolf Loos. Povjesničar umjetnosti Karel Teige, Kavurićev vršnjak i ključni teoretičar nove arhitekture u Češkoj, osnovao je 1920. godine Savez moderne kulture Devětsil s geslom: »Moderna umjetnost + komunističko uvjerenje + planovi za rekonstrukciju života«. Od 1923. godine Teige je uređivao časopis »Stavba« koji je prerastao u glasilo međunarodne arhitektonske avangarde.⁶

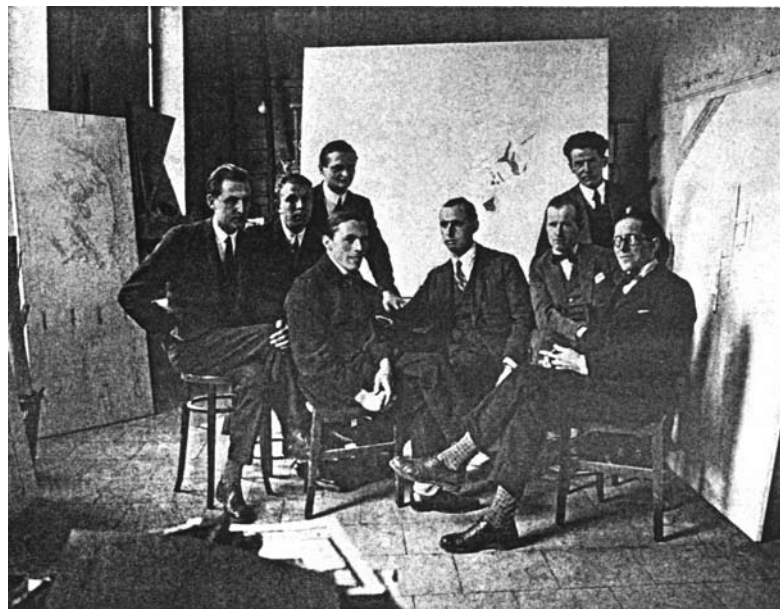
Još za studija Kavurić odlazi u Pariz i u siječnju 1927. godine boravi u atelijeru Le Corbusiera i Pierrea Jeannereta, sudjelujući u izradi projekata za međunarodni arhitektonski natječaj

1. Portret Zvonimira Kavurića krajem 1930-ih
Portrait of Zvonimir Kavurić from the late 1930s

za Palaču Lige naroda u Ženevi.⁷ U popisu zaposlenja prije stupanja u gradsku službu⁸ Kavurić ne navodi rad kod glasovitog dvojca, no potvrdu o tome nalazimo u biografskom djelu švicarskog arhitekta Alfreda Rotha.⁹ Uz Kavurića i Rotha tijekom rada na spomenutom projektu ondje su bila nazočna još četvorica arhitekata iz Züricha: Hans Neiß, Ernst Schindler, Walter Schaad i J. Jacques DuPasquier, koji su došli navodno po preporuci prof. Karla Mosera. Prema Rothu svi su suradnici bili oduševljeni projektom. U neposrednoj blizini Ženevskoga jezera Le Corbusier je zamislio glavnu zgradu razvedenoga H tlocrta s plenarnom dvoranom kao zasebnim volumenom, nastojeći u što većoj mjeri sačuvati postojeće visoko zelenilo. Uz povremene konzultacije i diskusije mlađi su suradnici razrađivali i isertavali projekt. Iz anegdote opisane u Rothovu tekstu o mrlji na Kavurićevu nacrtu, koja se pojavila zbog curenja iz dimnjaka, tri dana pred predaju, saznajemo da je radio na tlocrtu plenarne dvorane s 2600 pedantno ucrtanih sjedala. Nakon završetka rada na natječaju Kavurić se vraća u Prag dovršiti studij i vjerojatno razmišlja o konkretnijem stalnom zaposlenju¹⁰ (sl. 2).

Neposredno nakon što je 26. ožujka 1927. godine diplomirao na Odjelu za arhitekturu i visokogradnje kod prof. Antonina Engela, jednoga od praških đaka Otta Wagnera, Kavurić je godinu dana¹¹ radio kao arhitekt statičar u uredu Aloisa Dryáka¹²

2. Suradnici na natječaju za Palaču Lige naroda, u birou Le Corbusiera 24. siječnja 1927. Kavurić stoji prvi zdesna. (iz knjige: A. Roth, *Begegnung mit Pionieren*)

*Kavurić's colleagues at the competition for the Palace of the League of Nations, in Le Corbusier's office on 24 January 1927. Kavurić is the first one on the right. (From the book by A. Roth, *Begegnung mit Pionieren*)*

u Pragu, u kojem tada rade i Jan Mayer, Josef Mayer te Ferdinand Pokorny. Vjerojatno je surađivao na svim projektima koji te godine nastaju u Dryákovu uredu: zgradi Duhanske režije, danas Trgovačkom sudu (1923.–1928.), tiskari Orbis (1927.–1928.), Sokolani u Vršovicama (1927.–1929.) te Pravnom fakultetu Masarykova sveučilišta u Brnu (1927.–1931.).

Godine 1928., po odsluženju vojnog roka u mornarici u Tivtu, Kavurić ponovno odlazi u Pariz i zapošljava se kao inženjer statičar u projektno-konstruktivskom birou Schwartz-Hautmont,¹³ gdje će ostati do veljače 1932. godine,¹⁴ kada se zbog obiteljskih razloga vraća u Zagreb.¹⁵

Rad u Zagrebu

Odmah po dolasku Kavurić se zaposlio u Gradskom građevnom XIV. odsjeku za novogradnje.¹⁶ To je bio zasigurno najbolji izbor da bogato iskustvo, stečeno u Dryákovu uredu na velikim javnim građevinama i u birou Schwartz-Hautmont na projektiranju armiranobetonskih i čeličnih konstrukcija, uspješno primijeni.

Tridesete godine prošloga stoljeća vrijeme su u kojem grad Zagreb financira gradnju razmjerno velikog broja kvalitetnih građevina. Gradski inženjeri zaposleni na tim zadacima svi su odreda bili visokoobrazovani i kreativni stvaraoci. Dodatno su obogaćivali znanja i skupljali iskustva čestim odlascima na stručne ekskurzije po Europi. Pod vodstvom Ivana Zemljaka u Gradskom građevnom uredu uz Zvonimira Kavurića tada rade Franjo Bahovec, Vlado Antolić, Josip Gaupp, Karlo Šefček i

3. Sokolsko sletišće na Sveticama, južne tribine – konstrukcija klupa, 1934. (foto: B. Pavušek, fototeka Odjela za INDOK poslove kulturne baštine Ministarstva kulture RH, inv. br. 348)

Sokol stadium at Svetice, southern stands – construction of the benches, 1934. (Photo: B. Pavušek, photo collection of INDOK Directorate for Cultural Heritage, Croatian Ministry of Culture, call no. 348)

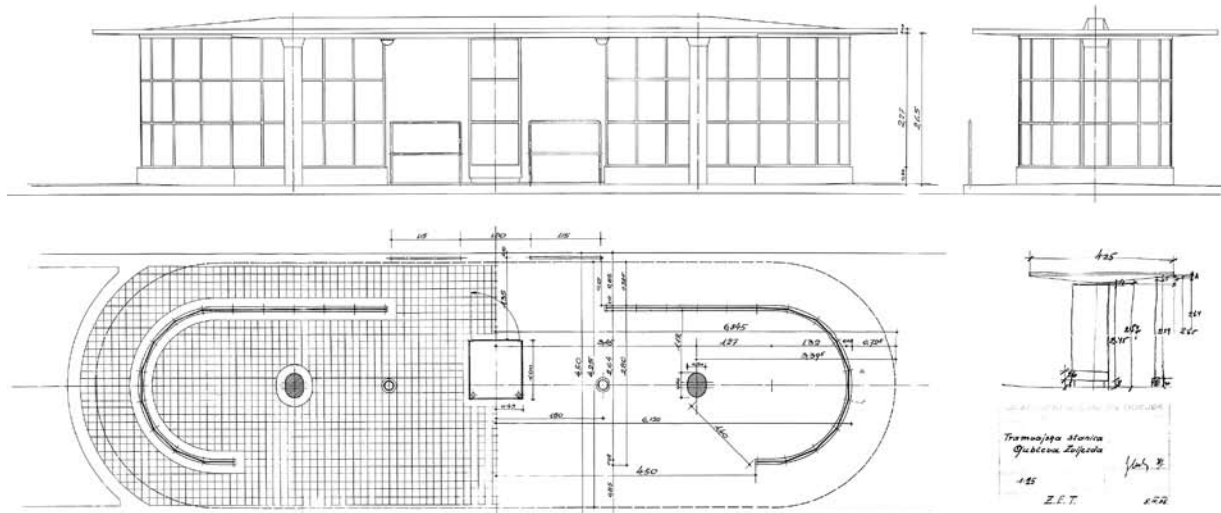
4. Sokolsko sletišće na Sveticama, 1934. (foto: Gj. Griesbach, fototeka Muzeja grada Zagreba, inv. br. 11.782-II-6658)

Sokol stadium at Svetice, 1934. (Photo: Gj. Griesbach, photo collection of Zagreb Municipal Museum (MGZ), call no. 11.782-II-6658)

dr. U dokumentaciji Građevnog odjela ne postoji točan popis gradnji na kojima je radio, no prema preporuci Ivana Zemljaka uz Kavurićevu molbu za imenovanje gradskim inženjerom 1936. godine¹⁷ i ocjeni njegova rada iz 1937. godine¹⁸ sazna-

jemo da je u uredu radio uglavnom kao arhitekt–statičar na gotovo svim općinskim gradnjama.¹⁹

Koliko je vrstan statičar mogao utjecati na idejni projekt i realizaciju, mogli bismo očitati iz primjera sljedećih, kronološ-

5. Tramvajsko stajalište na Gupčevoj zvijezdi, projekt Gradskoga građevnog odsjeka, 1935. (Državni arhiv u Zagrebu, Zbirka Odjela za općinske zgrade, sign. 344)

Tram station at Gupčeva Zvijezda, project of the Municipal Architecture Department, 1935 (State Archives in Zagreb, collection of the Department for Municipality Buildings, call no. 344)

6. Tramvajsko stajalište na Gupčevoj zvijezdi, fotografija iz 1975. (foto arhiv ZET-a)

Tram station at Gupčeva zvijezda, photo from 1975 (Photo Archives of ZET)

kim redom opisanih, općinskih gradnji na kojima je Kavurić surađivao.

Sokolsko sletište na Sveticama

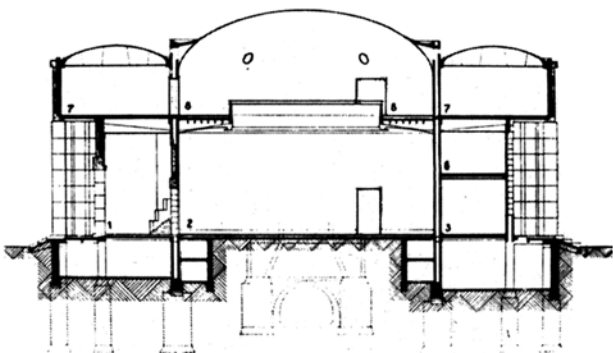
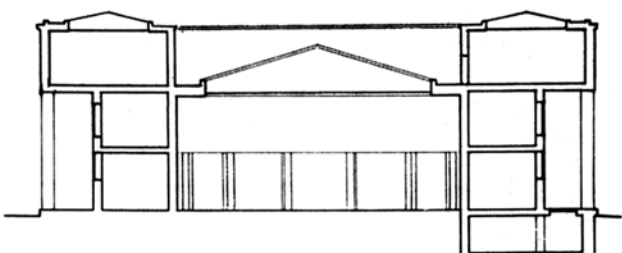
Povodom obilježavanja šezdesete obljetnice osnutka Hrvatskoga sokola, organizacije za tjelesni odgoj, 1934. godine, na jugoistočnom uglu Maksimirske ceste i Svetica izgrađeno je

veliko Sokolsko sletište za 50 000 gledatelja na površini od 120 000 m². Uokolo pravokutnog vježbališta bile su 10 metara visoke tribine drvene konstrukcije i obloge, samo je ulazna zgrada sa svečanim ložama bila zidana. Sletište je projektirao pročelnik Građevnoga odsjeka Sletskoga odbora Josip Dryák, a statičke proračune izradio je Zvonimir Kavurić. Gradnju je vodio Marko Vidaković sa suradnicima Vjekoslavom Muršecom i Josipom Petrakom.²⁰

FOTO DONEGANI

7. Dom likovnih umjetnosti, središnja dvorana s kupolom, 1938.–1939. (foto: Donegani, fototeka MGZ, inv. br. 20.388-CD-119)
Croatian Artists Centre, central hall with the dome, 1938-1939 (Photo: Donegani, photo collection of MGZ, call no. 20.388-CD-119)

Na taj projekt zasigurno je utjecao Masarykov Sokolski stadion Aloisa Dryáka, izgrađen 1926. godine na Strahovu u Pragu za 250 000 gledatelja također drvene konstrukcije, koja je 1932. zamijenjena armiranobetonskom.²¹

Premda znatno manji od praškoga, stadion na Sveticama bio je funkcionalan arhitektonski kompleks, te je 1936. godine bio prikazan na međunarodnoj izložbi arhitekture, Šestom trijenalu u Milanu.²² Do danas je sačuvana samo zidana ulazna zgrada sa svečanim ložama, uklopljena u Sportsko-rekreacijski centar Svetice, dok su drvene tribine izgorjele 1941. godine (sl. 3 i 4).

Tramvajsko stajalište na Gupčevoj zvijezdi

Tijekom 1930. godine tvrtka Zagrebački električni tramvaj izvela je o svom trošku nadsvođivanje potoka Medveščak. Srednjim pojasom, iznad nadsvođenog potoka, duž ulica Ribnjak i Medveščak, 1931. godine izgrađena je i puštena u promet

8. Dom likovnih umjetnosti, skica presjeka idejnog i izvedbenog projekta, 1938.

Croatian Artists Centre, draft of the cross-section from entry and construction projects, 1938.

tramvajska pruga. Na Gupčevoj zvijezdi ZET je financirao i gradnju tramvajskog stajališta. Svojom armiranobetonskom konstrukcijom ploče ovještene o gredu oslonjenu na dva stupa, staklenom opnom umjesto zida i uklopljenom telefonskom govornicom ta je nevelika paviljonska građevina arhitektonski i inženjerski biser. Idejni projekt načinili su u okviru opsežnijeg projekta kioska i tramvajskih stanica u Zagrebu, 1933. godine, Juraj Denzler i Mladen Kauzlarić,²³ a Gradskom građevnom XIV. odsjeku bila je povjerena izrada izvedbenih nacрта. Zvonimir Kavurić izradio je statičke proračune i nadzirao gradnju. Iz dokumentacije Građevnog odsjeka doznajemo da je Kavurić intervenirao u rješenje idejnog projekta povećavši raspon ploče i da je bio odgovoran za izbor materijala za izvedbu (sive keramične pločice 18 x 18 cm tvrtke Villeroy & Boch na podu i polirani crni ukrasni beton za stupove i sokl staklenog zida).²⁴ Tramvajsko stajalište na Gupčevoj zvijezdi, dovršeno 1935. godine, danas je u vrlo lošem stanju premda je zaštićeno kulturno dobro. Nedostaje mu staklena opna, a povrh toga potrebna mu je sveobuhvatna rekonstrukcija izvornoga stanja (sl. 5 i 6).

Zagrebački električni tramvaj izgradio je 1936.–1937. godine i suvremeno tramvajsko spremište u Ozaljskoj ulici, armiranobetonske konstrukcije s lučnim okvirima. U realizaciji te građevine uz Kavurića su sudjelovali i Vlado Antolić, Franjo Bahovec i Josip Gaupp.²⁵

Dom likovnih umjetnosti

Najpoznatiji je Kavurićev rad projekt armiranobetonske konstrukcije svjetlopropusne kupole i svoda Doma likovnih umjetnosti kralja Petra I. Oslobođitelja, danas Doma likovnih umjetnika Ivan Meštrović na Trgu žrtava fašizma u Zagrebu.²⁶ Prema idejnoj zamisli kipara Ivana Meštrovića arhitektonski projekt načinili su gradski inženjeri, odnosno skupina arhitekata: Harold Bilinić, Lavoslav Horvat, Ivan Zemljak, Zvonimir Kavurić i Nikola Molnar s konzultantima Dragom Iberom i Lavom Kaldom. Meštrović je zamišljao Dom kao kružnu jednokatnu građevinu oko dvorišta natkrivenog nižim stožastim staklenim krovom. Izvedbeni je projekt izmijenio i poboljšao idejni: nad prstenom je izveden plitki svod, a nad središnjim prostorom kupola od armiranog betona s umetnutim staklenim ulošcima Kupolux (sl. 7 i 8). Rasponom od 19 metara i debljinom od svega 6 centimetara ta je kupola bila najveća te vrste na svijetu.²⁷ Dom likovnih umjetnosti otvoren je 18. prosinca 1938. izložbom *Pola vijeka hrvatske umjetnosti*. Prigodom nedavne obnove toga zdanja (2001.–2003.) uklonjene su sve dogradnje nastale višekratnim preinakama, između ostalog i armiranobetonska konstrukcija kupole nekadašnje džamije i zidni plašt s unutrašnje strane, izvedeni 1942. godine, te hidroizolacija, postavljena 1951. godine na vanjsku stranu kupole. Obnovljeni Dom otvoren je 26. ožujka 2003. godine u 14 sati izložbom *Svjeto* i simboličkim otkrivanjem kupole, koje je nakon višegodišnje tame vratilo prirodno osvjetljenje u središnji prostor.

Za vrijeme gradnje Doma likovnih umjetnosti u Zagrebu Kavurić je radio i statičke proračune za zgradu Primorske banovine u Splitu, slobodnostojeće šesterokatnice armiranobetonske skeletne konstrukcije sa središnjim halom kroz sve etaže koji završava ostakljenim nadsvijetlom. Izvedbeni je projekt načinilo Tehničko odjeljenje Banske uprave na osnovu otkupljenog natječajnog

9. Zgrada Policijske uprave u Matičinoj 4 (fototeka MGZ, inv. br. 14.395-IV-413)

Building of the Police Headquarters at No. 4 Maticice Hrvatske Street (Photo collection of MGZ, call no. 14.395-IV-413)

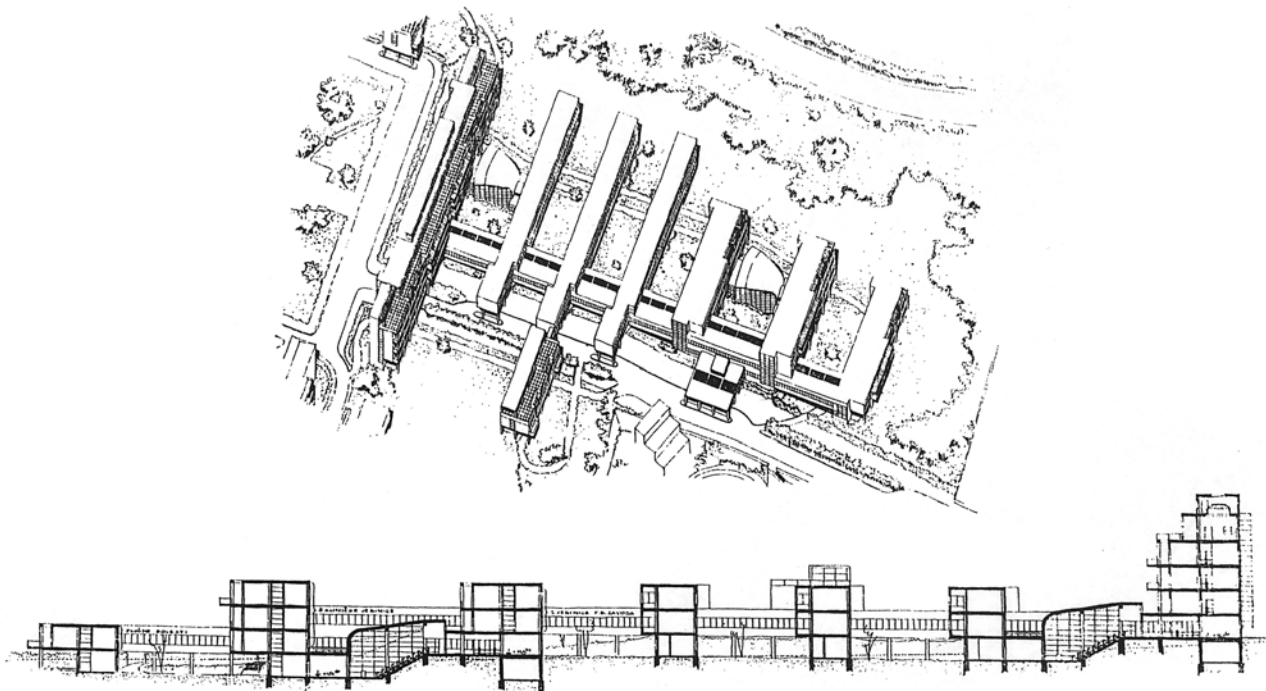
rada zagrebačkih arhitekata Nikole Despota, Vladimira Turine i Vida Vrbanića. Zgrada je dovršena 1940. godine.²⁸

Zgrada Policijske uprave

Vjerojatno je najznačajniji udio Kavurića kao arhitekta statičara na nekom od gradskih projekata 30-ih godina na zgradi Policijske uprave u Matičinoj 4 u Zagrebu. Izgrađena je na mjestu srušene gradske jednokatne uglovnice u razdoblju od 1938. do 1940. godine prema projektu gradskog inženjera Franje Bahovca.²⁹

Zahtjevna interpolacija u donjogradski blok sa zadanim visinama susjednih postojećih zgrada riješena je kombinacijom dvaju volumena različitih visina.

Ta četverokatna uglovnica armiranobetonske skeletne konstrukcije, u to vrijeme već afirmirane u zagrebačkoj arhitekturi,

10. Zvonimir Kavurić, Natječajni rad za Kliničke bolnice na Šalati, 1941. (aksonometrija i presjek)
Zvonimir Kavurić, Competition project for the Clinical Centre at Šalata, 1941 (axonometry and cross-section)

posebna je po oblozi pročelja azbestnocementnim pločama i po četiri čelična okvira nosača nad terasom trokutnoga pročelja u Matičinoj. Kavurić je vjerojatno, potkovan iskustvom projektiranja čeličnih konstrukcija iz biroa Schwartz-Hautmont, bio zaslužan za izbor baš takva načina prenošenja težine krova uvučenoga četverokratnog volumena na nosivu konstrukciju istaknutijega trokutnog. Zahvaljujući karakteristikama čelika to je konstruktivno rješenje vitkije i elegantnije od drugih³⁰ (sl. 9).

Zgrada Policijske uprave upisana je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske i prema projektu arhitektice Jagode Leinert primjereno je obnovljena 2000. godine.

Gradska električna centrala

Godine 1937. Kavurić je privremeno dodijeljen Gradskoj električnoj centrali za adaptaciju upravne zgrade u Zagorskoj 1 u stanove pogonskih inženjera. Postojeću slobodnostojeću jednokatnicu s četverostrešnim krovom preoblikovao je unutarnjim pregradnim zidovima te interpoliranjem balkona, balkonskih vrata i većih prozorskih otvora.

Poučen iskustvom Staljingrada, kada su Nijemci prilikom povlačenja uništavali gospodarske objekte, Kavurić je 1943. godine pokrenuo akciju zaštitnog obzidavanja elektroenergetskog agregata T-1, tada najvećeg u Europi, armiranobetonskim zidom debljine 70 centimetara s vrlo strmim krovom, uvjerivši upravu Gradske električne centrale da je to neophodna zaštita od mogućeg angloameričkog bombardiranja.³¹

Stručno javno djelovanje

Od osnutka 1932. pa sve do razlaza 1933. godine Kavurić je član Radne grupe Zagreb,³² nacionalne grupe CIAM-a za Jugoslaviju, s kojom 1932. godine sudjeluje na natječajima za paviljonski sklop Poljoprivredno-šumarskog fakulteta³³ i Palače Radničkih ustanova³⁴ u Zagrebu. S temom *Kuća i život* Radna grupa Zagreb izlagala je krajem 1932. godine i na četvrtoj izložbi *Zemlje*. O izložbi je Kavurić napisao tekst u »Tehničkom listu«³⁵ u kojem sažima zaključke RGZ: »Samo planska i kolektivna izgradnja grada može da realizuje za sve građane sve prednosti prijedloga savremenih arhitekata.« O potrebi planske izgradnje Sljemena pisao je u »Gradskom namješteniku«.³⁶

Bio je član zagrebačke sekcije Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata i kao odbornik sudjelovao je na njezinim sjednicama. U razdoblju od 1936. do 1939. godine Kavurić je bio potpredsjednik Društva gradskih službenika.³⁷

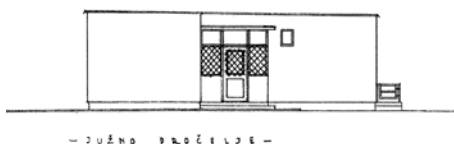
Položaj u gradskoj službi i vokacija statičara nisu Kavuriću ostavljali mnogo vremena za rad na arhitektonskim natječajima, koji su se tridesetih godina u velikom broju provodili širom Kraljevine Jugoslavije. Osim na spomenuta dva natječaja, s Radnom grupom Zagreb sudjelovao je, 1934. godine, s Vladom Antolićem i Viktorom Hećimovićem, na natječaju za Tomislavov dom na Sljemenu i osvojio drugi otkup. Samostalno je sudjelovao samo na natječaju za Kliničke bolnice na

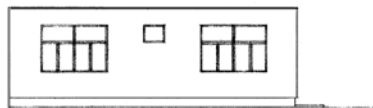
11. Obiteljska kuća Stefanutti, Vrhovce 26 (foto: I. Haničar Buljan, 2006.)
Stefanutti Family house, No. 26 Vrhovce

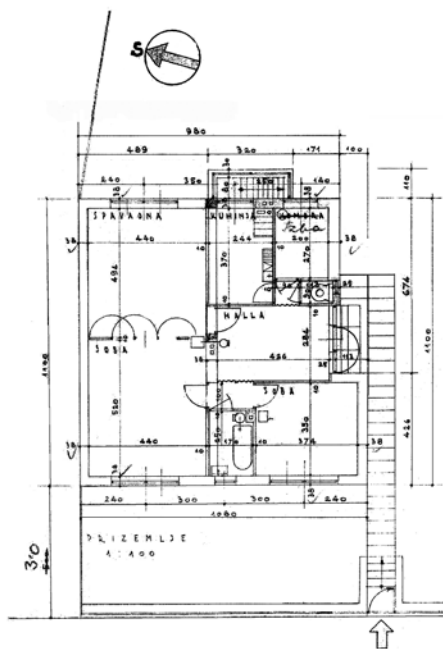
12. Obiteljska kuća Radovan, Pantovčak 111 (foto: M. Drmić, 2006.)
Radovan Family house, No. 111 Pantovčak

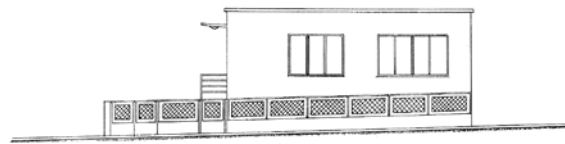
— JUŽNO PROČELJE —

— PROČELJE NA ULICU —

3:0

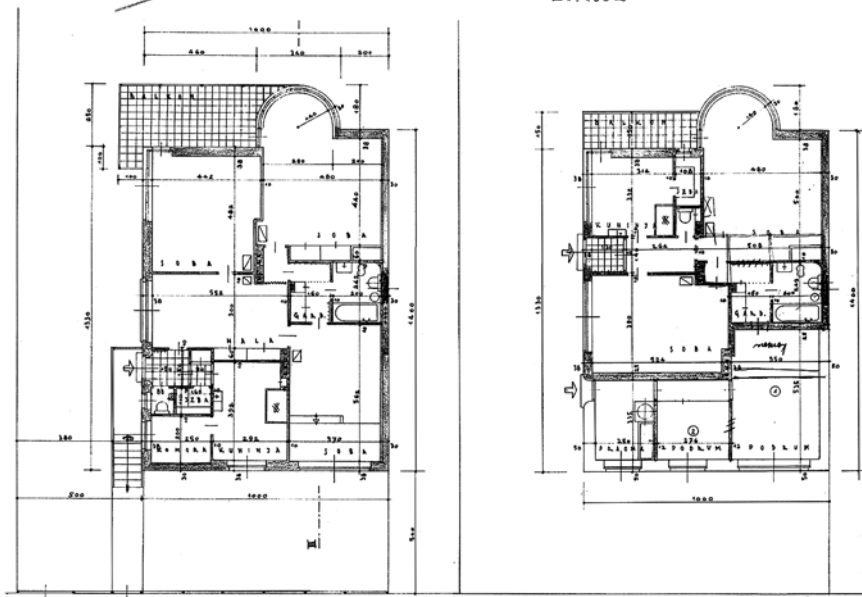
— PROČELJE NA ULICU —

— A: 400 —

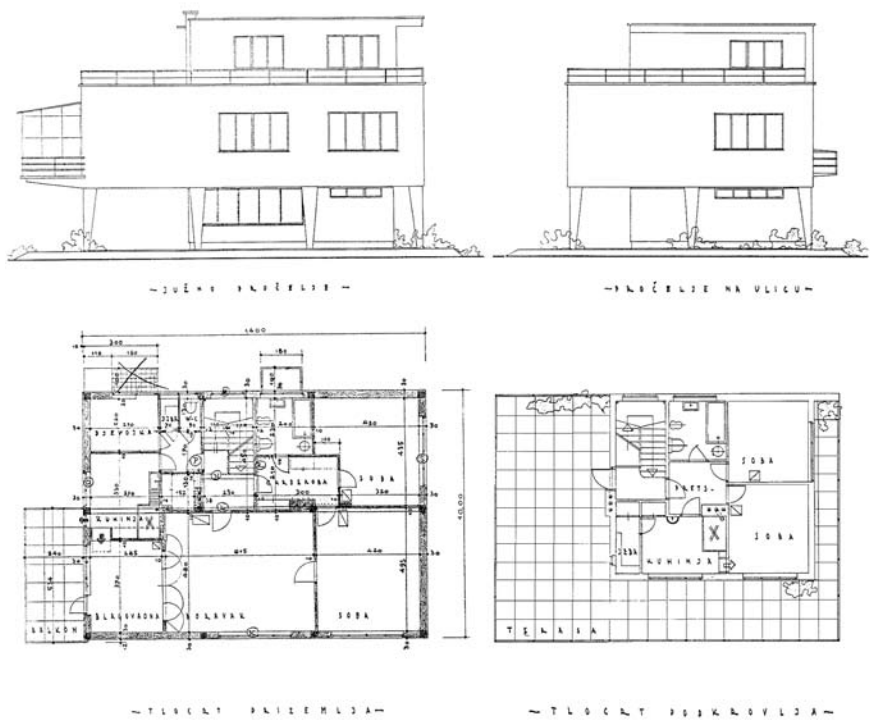
— JUŽNO PROČELJE —

— A: 400 —

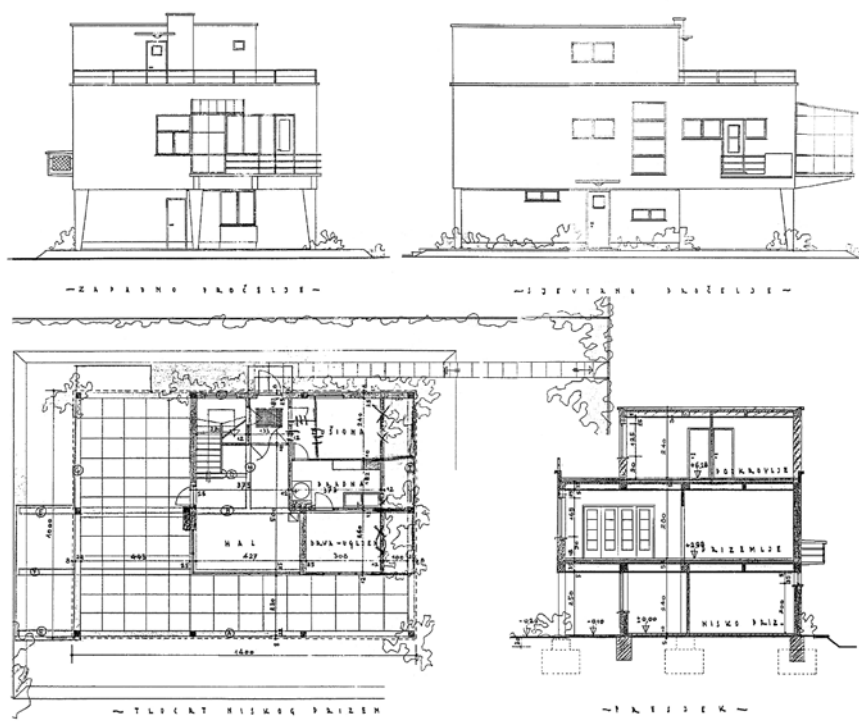

— PRIZEMLJE —

— GUTERNA —

15. Obiteljska kuća Kavurić, II. cvjetno naselje 26, projekt Zvonimira Kavurića, 1939. (Državni arhiv u Zagrebu, Zbirka građevinske dokumentacije)
Kavurić Family house, No. 26 II Cvjetno District, project by Zvonimir Kavurić, 1939 (State Archives in Zagreb, Collection of Building Documentation)

16. Obiteljska kuća Kavurić, II. cvjetno naselje 26, projekt Zvonimira Kavurića, 1939. (Državni arhiv u Zagrebu, Zbirka građevinske dokumentacije)
Kavurić Family house, No. 26 II Cvjetno District, project by Zvonimir Kavurić, 1939 (State Archives in Zagreb, Collection of Building Documentation)

13. Obiteljska kuća Stefanutti, Vrhovec 26, projekt Zvonimira Kavurića, 1935. (Državni arhiv u Zagrebu, Zbirka građevinske dokumentacije)
Stefanutti Family house, No. 26 Vrhovec, project by Zvonimir Kavurić, 1935 (State Archives in Zagreb, Collection of Building Documentation)

14. Obiteljska kuća Radovan, Pantovčak 111, projekt Zvonimira Kavurića, 1940. (Državni arhiv u Zagrebu, Zbirka građevinske dokumentacije)
Radovan Family house, No. 111 Pantovčak, project by Zvonimir Kavurić, 1940 (State Archives in Zagreb, Collection of Building Documentation)

17. Obiteljska kuća Kavurić, II. cvjetno naselje 26 (foto: M. Drmić, 2006.)
Kavurić Family house, No. 26 II Cvjetno District

Šalati³⁸ u Zagrebu, 1941. godine, na kojem je dobio drugu podijeljenu nagradu³⁹ (sl. 10).

Vodeći računa o urbanističkoj uklopljenosti s postojećim zgradama Dekanata i Dječje klinike, Kavurić je osmislio centralni park jugozapadno od njih, te nove zgrade situirao oko parka uzduž i u odnosu na os dekanatske zgrade. Južno od centralnog parka smjestio je glavnu zgradu s kirurškom, internom i rentgenološkom klinikom. Razgranati arhitektonski sklop tvorilo je šest poprečnih krila (varijantno sedam), u smjeru sjever–jug, međusobno, duž centralne osi, povezanih uzdužnim spojnim traktom, u smjeru istok–zapad, s dvije velike predavaonice, smještene između poprečnih krila kao zasebni volumeni. Istočno od centralnog parka smjestio je Radium zavod, arhitektonskom kompozicijom nalik glavnoj zgradi, s četiri poprečna krila koje povezuje jedno krilo u smjeru istok–zapad. Posebnu je pažnju posvetio kontaktu objekta s prirodom te je umjesto krutih ograda zamislio obrub cijelog kompleksa šumama i »živicama«. ⁴⁰ U arhitektonskoj kompoziciji i u težnji za uklapanjem objekta u pejzaž primjećujemo odjek Le Corbusierova natječajnog projekta za Palaču Lige naroda u Ženevi.

Vjerojatno još za vrijeme studija u Pragu postaje simpatizer komunističko-socijalističkih ideja. Aktivnu borbu za socijalnu pravdu i poboljšanje uvjeta života siromašnih shvaćao je dužnošću svakoga slobodnog intelektualca. Dosljednost u provođenju tih ideja završila je tragično po Kavurića. Ilegalno je, za vrijeme Drugoga svjetskog rata, prikupljao tzv. »crvenu pomoć« i bio tajnik zagrebačkoga Mjesnog narodnooslobodilačkog odbora, na čijoj je sjednici 2. lipnja 1944. godine bio

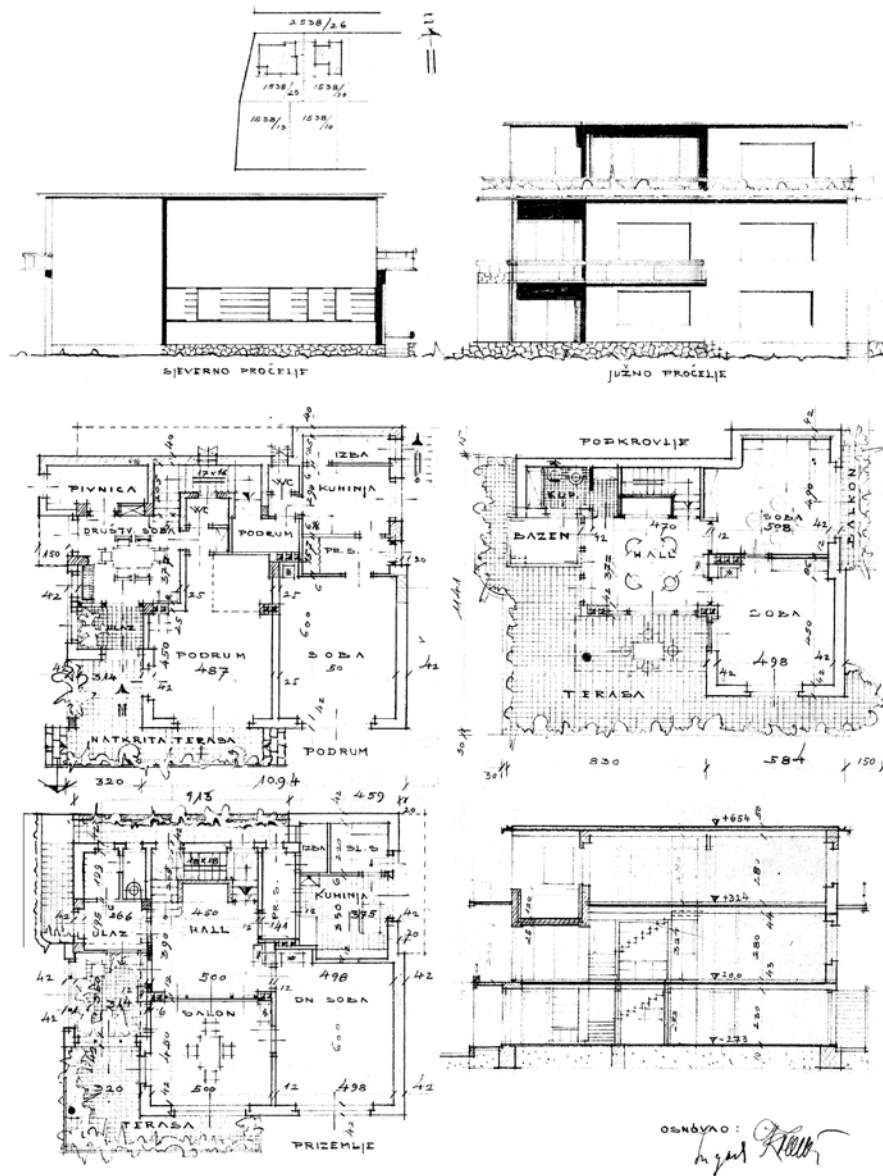
uhapšen, više mjeseci zatvoren i mučen te naposljetku obješen 5. listopada 1944. godine.⁴¹

Projekti obiteljskih kuća

Do sada nam je djelo Zvonimira Kavurića bilo poznato po njegovim statičkim proračunima i konstruktorskim rješenjima za javne građevine no njegov opus obuhvaća i nekoliko projekata obiteljskih kuća izvedenih u rezidencijalnim zonama grada Zagreba. Budući da kao gradski inženjer nije mogao potpisivati nacрте za građevinske dozvole, već su se na njima potpisivali građevinski poduzetnici, te da njegov osobni arhiv više ne postoji, taj projektantski dio njegovog opusa ostaje otvoren za daljnja istraživanja.⁴²

Vjerojatno prvi izveden projekt obiteljske kuće Kavurić je napravio 1935. godine za obitelj svoje supruge, Stefanutti, na Vrhovcu 26⁴³ (sl. 11 i 13).

Sjevernom stranom ugrađena prizemnica s ravnim krovom imala je jednostavno, simetrično podijeljeno ulično pročelje, s dva velika i središnjim manjim prozorom. Bočno, s južne strane ulazilo se u hal, a iz njega u tri sobe i u vrlo mali pretprostor kuhinje, komore i WC-a. Ova štedljivost u projektiranju hodnika pojaviti će se i u drugim njegovim projektima obiteljskih kuća. Središnja nosiva armiranobetonska greda na stupu, odnosno serklažima, omogućavala je potpunu fleksibilnost projektiranja unutarnjega prostora. Idejnim projektom bila je zamišljena obiteljska kuća s tri stana, po jedan

18. Vila Križić u Podsusedu, Tihomila Vidošića 2, projekt Zvonimira Kavurića, 1942.
Villa Križić in Podsused, No. 2 Tihomila Vidošića Street, project by Zvonimir Kavurić, 1942

na svakoj etaži, no izvedena je samo prizemnica. Od 1936. do 1939. godine Kavurić je s obitelji živio u njoj. U tehničkom opisu, priloženom uz zahtjev za građevinsku dozvolu, predviđena je mogućnost kasnije nadogradnje kata, čemu su prilagođeni i proračuni nosive konstrukcije. Kući je, nedavno, nadograđen jedan kat, koji je ponovno oblikovanje i unutarnju organizaciju prizemlja.

Tipološki i organizacijom prostora kući na Vrhovcu je vrlo sličan projekt kuće s dva stana na Pantovčaku 111. U podsljemenskom području vila Kavurić je za obitelj svoga prijatelja, trgovačkog putnika Roberta Radovana, 1940. godine projektirao kuću s dva stana – u prizemlju i suterenu⁴⁴ (sl. 12 i 14). S ulice prizemnica pod ravnim krovom, glatka pročelja s dva velika prozora u prizemlju i dva manja suterenska, otvara se

prema vrtu bogatim plasticitetom jednokatnice: istaknutim polukružnim ostakljenim volumenom i »lebdećim« konzolama balkona. Ulazi u stanove smješteni su bočno, s južne strane. Glavna komunikacija prizemnoga trosobnog stana je ulazni hall – blagovaonica. Slična je organizacija i suterenskog dvosobnog stana. I ovdje je premoštavanje armiranobetonskom gredom omogućilo slobodnu organizaciju. Kavurić u prostor interpolira funkcionalno projektirane ugradbene ormare, pa tako onaj između blagovaonice i kuhinje ima otvor za posluživanje iz kuhinje. Zanimljiv je projektantski detalj podest u sobi prema ulici, po riječima obitelji namijenjen baki, koja je voljela gledati kroz prozor. Budući da je investitor bio vlasnik i susjedne parcele, sjeverno je pročelje projektirano tako da se jednoga dana uz njega može prisloniti novogradnja.

19. Vile Križić u Podsusedu, Tihomila Vidošića 2 i 4 (foto: I. Haničar Buljan, 2006.)
Villa Križić in Podsused, No. 2 and 4 Tihomila Vidošića Street

Zahvaljujući činjenici da je kuća ostala u vlasništvu iste obitelji koja ju je gradila i koja cijeni graditeljsko naslijeđe moderne arhitekture, do danas je ostalo sačuvano izvorno stanje interijera i eksterijera.

Kavurićeva vlastita kuća u naselju gradskih činovnika na Cvjetnom naselju zasigurno je njegov najkvaliteniji projekt izvedene obiteljske kuće (sl. 15, 16 i 17).

Prema projektu naselja (regulacija naselja i stambeni tip),⁴⁵ koji je izradio gradski inženjer Vlado Antolić, od 1939. do 1940. godine ondje je izgrađeno četrdeset slobodnostojećih kuća. Projekte pojedinih kuća, sa zadanim gabaritima i tipologijom, potpisuju različiti arhitekti. Statičke proračune za sve tipove⁴⁶ izradio je Zvonimir Kavurić. Grad je vrlo povoljno prodavao zemljište, nekadašnje poplavno područje, a troškovi gradnje bili su namireni kreditom Gradske štedionice s desetogodišnjom otplatom.⁴⁷ Cvjetno naselje, vrhunski primjer stambenog naselja tipskih objekata na tadašnjoj gradskoj periferiji, svojim se komforom može mjeriti s podsljemenskom rezidencijalnom zonom.⁴⁸

Za projektiranje i nadzor nad gradnjom vlastite kuće Kavurić je dobio odobrenje Ministarstva građevina, odnosno zagrebačke Inženjerske komore.⁴⁹ U usporedbi s Antolićevim zadanim tipskim projektima Kavurićevu kuću možemo odrediti kao kombinaciju jednokatnoga tipa od 140 m² i dvokatnoga. U prizemlju je projektirao ulaz, spremišta i ostakljeni hal s izvrsno uklopljenim drvenim otvorenim stubištem. Stambena etaža na prvom katu počiva na armiranobetonskim stupovima, koji se šire prema kapitelnoj zoni. Odstupajući od tipškoga projekta,

koji je predviđao blago skošeni jednostrešni krov, izveden je ravni krov. I u toj je kući armiranobetonska skeletna konstrukcija omogućila potpunu slobodu projektiranja unutrašnjosti. Vrlo bogata kompozicija i višesmjerna komunikacija između glavnih i pomoćnih prostorija te kompletno projektirani namještaj čine ovu kuću izuzetno funkcionalnim i udobnim prostorom za stanovanje.

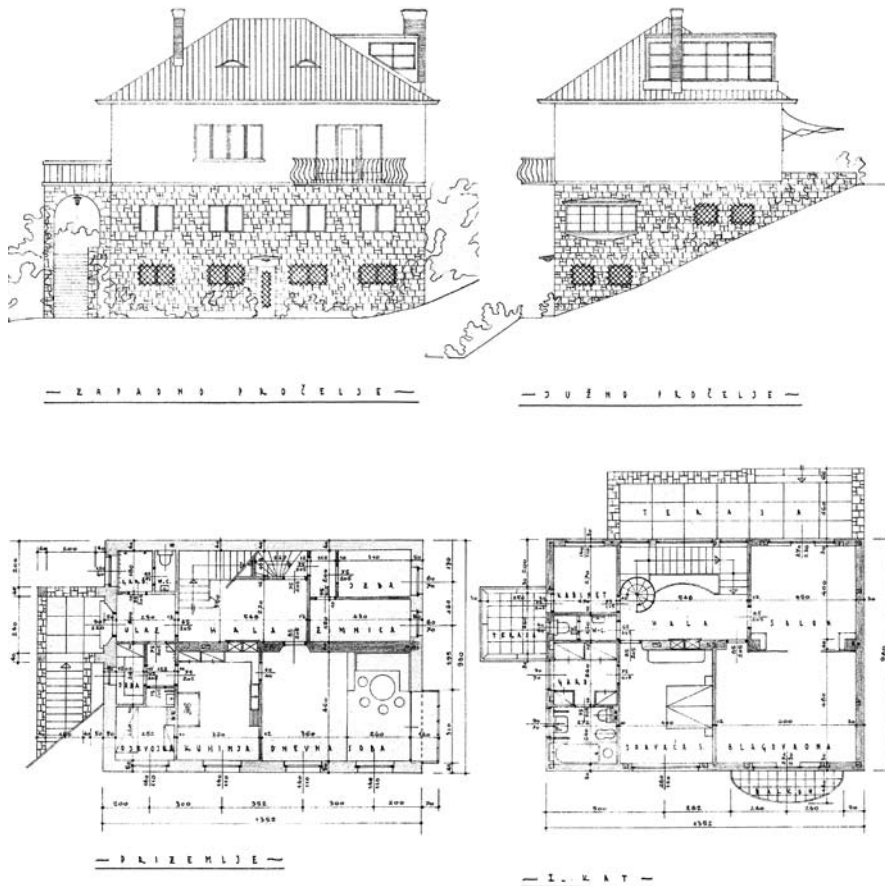
Razmišljajući o mogućnosti nadogradnje Kavurić je u glavnom projektu predvidio i potkrovnii stan na drugom katu. Temelji i nosiva konstrukcija izvedeni su tako da jednoga dana mogu ponijeti dodatno opterećenje planiranoga kata. Godine 2003. nadograđena je i ta potkrovnii etaža, a projekt je izradila arhitektica Jasna Nosso.

U vrijeme već zahuktaloga Drugoga svjetskog rata Kavurić je projektirao vile za dvije obitelji: Križić u Podsusedu, Tihomila Vidošića 2 i 4, 1942. godine,⁵⁰ i Sedmak u Zamenhoffovoj 2, 1942.–1944. godine.⁵¹ Dok podsusedske vile nastavljaju tradiciju arhitekture 30-ih godina 20. stoljeća, vila u Zamenhoffovoj, što zbog uklapanja u ambijent s vilama građenima potkraj 19. i početkom 20. stoljeća, a što zbog zahtjeva investitora s ukusom određenim u vremenu ponovnog oživljavanja konvencionalnijih modela, tradicionalnija je i čini iznimku u Kavurićevu projektantskom opusu.

Spomenute vile u Podsusedu, ondašnjem zagrebačkom izletištu, međusobno su gotovo identične slobodnostojeće katnice s ravnim krovom. Arhitektonskom kompozicijom, zatvorenog uličnog i otvorenih vrtnih pročelja razvedenih velikim otvorima, balkonima i krovnim terasama, podsjećaju na kuću Ra-

20. Vila Sedmak, Zamenhoffova 2 (foto: I. Haničar Buljan, 2006.)
Villa Sedmak, No. 2 Zamenhoffova Street

21. Vila Sedmak, Zamenhoffova 2, projekt Zvonimira Kavurića, 1942. (Državni arhiv u Zagrebu, Zbirka građevinske dokumentacije)
Villa Sedmak, No. 2 Zamenhoffova Street, project by Zvonimir Kavurić, 1942 (State Archives in Zagreb, Collection of Building Documentation)

dovan na Pantovčaku. Tipološki one su jednoobiteljske vile s podjelom funkcija po etažama: u suterenu servisni dio, u prizemlju dnevni boravak, na katu spavanje. Te vile, na žalost, nikada nisu doživjele projektiranu namjenu, već su nedugo nakon rata oduzete vlasniku i pregrađene u više stanova (sl. 18 i sl. 19).

Vila u Zamenhoffovoj 2 vrlo je zanimljiva za istraživanje Kavurićeva projektantskog opusa. Smjestivši kuću u dubinu parcele i poštujući regulaciju, koja je na suprotnoj strani kreirala zeleni pojas uz ulicu,⁵² Kavurić staje uz bok arhitektima koji ondje projektiraju vrhunska djela međuratne moderne arhitekture – Ibleru, Gombošu & Kauzlariću i Planiću. Ova slobodnostojeća jednokatnica s četverostrešnim krovom ima niz tradicionalnih arhitektonskih elemenata na tragu stambene arhitekture s početka prošloga stoljeća: balkon s kovanom ogradom, pomolak, lučni otvor nad ulazom i sl. Klasična je i vertikalna podjela pročelja s naglašenom salonskom etažom te oblogom od kamena u suterenu i prizemlju, u kojem su pomoćne prostorije. Jedini moderni element na kući jest potkrovnja etaža s velikim ostakljenim zidom i krovnom terasom okrenutom prema vrtu. U novije vrijeme kuća je neprimjereno

obnovljena. Na mjestu predvrta izvedeno je veliko parkiralište, stolarija je zamijenjena plastičnom, a pomolak je dokinut i zazidan je mu je otvor. (sl. 20 i sl. 21)

Opisani projekti obiteljskih kuća mogu pružiti tek osnovne naznake o Kavurićevu projektantskom senzibilitetu. Izuzmemo li vilu u Zamenhoffovoj, ostale kuće primjer su prihvaćanja i primjene internacionalnog jezika moderne međuratne arhitekture. Projektirajući u vrijeme kada se mijenjao pojam stanovanja, s naglaskom na ekonomičnost i udobnost, Kavurić je primjenom novih građevnih tehnologija i materijala ponudio rješenja visoke kvalitete. Posebno je vrijedno spomenuti Kavurićevo shvaćanje kuće kao živog organizma koji se prilagođava potrebama njezinih stanara, pa već u fazi projektiranja daje rješenja za eventualne nadogradnje. Osim funkcionalnom organizacijom unutrašnjosti i udobnošću, njegove se obiteljske kuće zbog dvoznačnog odnosa zatvorenih uličnih pročelja i onih otvorenih prema vrtu i prirodi, odlikuju visokom kvalitetom dijaloga s vanjskim prostorom.

Bilješke

1 Zahvaljujem Aleksanderu Laslu i Darji Radović Mahečić, koji su me potaknuli na istraživanje opusa arhitekta Zvonimira Kavurića.

2 Ing. arh. Zvonimir Kavurić, u: *Čovjek i prostor*, 90 (1959.), 8; DRAGOVAN ŠEPIĆ, Kavurić, Zvonimir, u: *Enciklopedija Jugoslavije*, 5 (1962.), 233; D. MARIJANČIĆ, Posjet herojima, u: *Braća Kavurić*, 28. prosinca 1968., 2; I. POPOVIĆ, Životni put i tragična smrt dvojice istaknutih prvoboraca, u: *Braća Kavurić*, (?) 1972., 6; TOMISLAV PREMERL, Hrvatska moderna arhitektura između dva rata, Zagreb, 1990.; IVA KÖRBLER, Četvorica u prostoru, u: *Vijenc*, 193–195 (2001.); DARJA RADOVIĆ MAHEČIĆ i FILIP HAMERŠAK, Kavurić, Zvonimir, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 7. (u tisku), Zagreb.

3 Imao je tri brata: Stjepko je završio elektrotehniku, Đuka dizajn interijera u Münchenu, Ivica primijenenu umjetnost u Firenzi, i sestru Itu. U susjedstvu je živjela obitelj Stefanutti s četiri kćeri (jedna od njih, Carmen, postat će mu suprugom 1929.) i jednim sinom. Brojna je obitelj vodila vrlo bogat društveni život. Složno društvo iz susjedstva odlazilo je na zajedničke izlete, priređivali su zabave pod maskama i izdavali svoje novine: mladići »Kronike«, a djevojke »Vragoljanke«. – Prema usmenom kazivanju Nives Kavurić Kurtović.

4 Kavurićev je tetak (suprug mamine sestre Zlate) Čeh Josip Dryák (Olšany kraj Praga 1870. – Dubrovnik 1950.), koji poslije diplome 1893. godine na Visokoj tehničkoj školi u Pragu dolazi u Zagreb. Radio je kod Đure Carneluttija i Martina Pilara. Od 1894. do 1933. zaposlen je u Graditeljskom odsjeku Hrvatske vlade. Usporedno, 1899.–1932., profesor je na Obrtnoj školi i na Srednjoj tehničkoj školi u Zagrebu. Pretežito se bavio projektiranjem kazališta i stadiona.

5

Na Češkoj visokoj tehničkoj školi diplomirali su arhitekti: Pavao Jušić (1913.), Danilo Žagar (1913.), Marko Vidaković (1919.), Fabijan Kaliterna (1921.), Josip Kodl (1921.), Vladimir Šterk (1921.), Helen Baldasar (1921.), Nikola Dobrović (1923.), Niko Armanda (1927.), Lovro Perković (1935.). Na Njemačkoj visokoj tehničkoj školi u Pragu diplomirali su: Vladimir Šubic (1922.) i Ivan Zemljak (1920.). Na Likovnoj akademiji u Pragu diplomirao je Vjekoslav Muršec (1928.). – Prema: ROBERT PLEJIĆ, Utjecaj Praške škole na arhitekturu moderne u Splitu, doktorska disertacija, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2003.

6

Vidi katalog izložbe *Devětsil. Češka likovna avangarda dvadesetih godina*, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 28. 9. – 22. 10. 1989.

7

Više o natječaju vidi: CEES DE JONG, ERIK MATTIE, *Architectural Competitions 1792–1949*, Benedikt Taschen, Köln, 1994., 258–271. Natječaj je trajao od travnja 1926. do 25. siječnja 1927. Trebalo je izraditi 18 detaljnih nacrti. Pristiglo je 377 radova, od kojih je 27 ušlo u uži krug. Deveteročlani žiri podijelilo je 9 jednakovrijednih prvih i 9 jednakovrijednih drugih nagrada. Le Corbusier je dobio jednu od 9 prvih nagrada.

8

Podatke za Kavurićevu radnu biografiju velikim sam dijelom pronašla u: Kavurić Zvonimir, Osobnici činovnika i službenika Gradskog poglavarstva Zagreba, Državni arhiv u Zagrebu (DAZ), kutija 102.

9

ALFRED ROTH, *Begegnung mit Pionieren: Le Corbusier, Piet Mondrian, Adolf Loos, Josef Hoffmann, Auguste Perret, Henry Van de Velde*, Basel – Stuttgart, 1973., 23–27. – Zahvaljujem kolegicama Tamaru Bjažić Klarin, koja me uputila na taj podatak, i Ireni Kraševac na pomoći oko prijevoda.

10

Po završetku rada na natječaju Le Corbusier se fotografirao sa suradnicima, platio im putne troškove za povratak kući i podijelio im svoje knjige *Vers une architecture* i *L'art décoratif d'aujourd'hui* s posvetom, bez honorara.

11

Osobnici, DAZ (bilj. 8). – Kavurić je radio u uredu Aloisa Dryáka od 28. ožujka do 15. prosinca 1927. godine.

12

Alois Dryák (Olšany kraj Praga, 1872. – Prag, 1932.) vjerojatno je brat Kavurićeva tetka Josipa Dryáka (vidi bilj. 4). Na Odjelu za dekorativnu arhitekturu Škole za umjetnost i obrt u Pragu Alois Dryák bio je jedan od najboljih učenika Bedřicha (Friedricha) Ohmanna. Uz Bedřicha Bendelmayera, s kojim je u prvo vrijeme imao zajednički atelier, Dryák je promotor secesije (1899. dovršenje Hotela Central u Pragu): u prvo vrijeme cvjetne (1901. Hotel Garni danas Meran u Pragu), a nešto kasnije geometrijske (Realna gimnazija u Kladnu, 1905.). S povremenim izletima u kubizam (Palača sindikata u ulici Na Perštýně, 1920.–1922.) i funkcionalizam (Sokolana u Vršovica-ma, 1927.–1929. i Tiskara Orbis 1927.–1928.). Krajem 20-ih postaje predstavnik pročišćenoga historicizma s dekorativnim elementima u stilu art-decoa (Palača Radija s kinom i restoranom u Vinogradskoj ulici 1922.–1924. i zgrada Duhanske režije, danas Trgovački sud u Slezskej ulici 1923.–1928.). Kao aktivni član Sokola projektira velik broj sokolskih stadiona, a najveći je izvedeni Masarykov stadion na Strahovu u Pragu 1926. godine. – Prema: JAN STENICKA, Alois Dryák: Dvojnásobne výroci architekta, u: *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 3 (2002.). Zahvaljujem kolegici Marie Stepinac na prijevodu teksta.

13

Taj su biro 1919. godine osnovali inženjer umjetničkog obrta Albert Schwartz (1861.–1930.) i inženjer građevine Lyon Lévy (1862.–1940.) nakon spajanja projektnog biroa za metalne konstrukcije Schwartz & Maurer & Bergeotte u Parizu i željezare, odnosno ljevaonice u Hautmontu na sjeveru Francuske. Šireći svoju djelatnost otvorili su predstavništva u Maroku (1922.) i Brazilu (1923.). Albertov sin, arhitekt Jean Schwartz (1899.–1967.), osnovao je i vodio odjel za razvoj industrijskog dizajna, posebno aluminijske stolarije. – Prema: YOSHIYUKI YAMANA, Les ateliers de construction Schwartz-Hautmont: l'évolution d'un entrepreneur-industriel 1919–1977, doktorska disertacija, Université Paris I, Panthéon – Sorbonne, 2002. – Autor u disertaciji ne spominje Kavurića.

14

Osobnici, DAZ (bilj. 8)

15

Kavurić je nakon Pariza planirao potražiti zaposlenje u Montevideu (Urugvaj), gdje je kao arhitekt radio bratić njegove supruge Carmen, Ottavio Stefanutti. Zbog rješavanja nekih dugovanja obitelji, kao najstariji sin, osjećao se dužnim pomoći majci u Zagrebu, koja je još školovala najmlađeg sina Ivicu.

16

Osobnici, DAZ (bilj. 8). – Zaposlio se u Gradskom građevnom uredu 3. ožujka 1932. kao pomoćni inženjer, 27. ožujka 1934. položio je državni ispit za ovlaštenog arhitekta, 15. srpnja 1936. izabran je za gradskog inženjera, a 1. ožujka 1938. promaknut u status višeg inženjera.

Rad u gradskoj službi osiguravo je redovitu plaću i zdravstveno osiguranje, a za stalno poboljšanje uvjeta rada i radničkih prava brinulo se Društvo gradskih službenika, koje je izdavalo i svoje glasilo »Gradski namještenik«.

17

Osobnici, DAZ (bilj. 8) – »Kao starješina toplo preporučam molbu. Ing Kavurić u stručnoj je praksi od 1926., a u gradskoj službi od

1.3.1932. Uz bogatu inozemnu praksu Kavurić se ističe kao izvrstan konstrukter statičar, pouzdan i vrijedan činovnik, kreativan i napredan inženjer. Njegovo imenovanje u početnom položaju predstavljalo bi za gradsku općinu jeftinu i odličnu akviziciju.«

18

Osobnici, DAZ (bilj. 8). – Zapisnik komisije za ocjenu rada datiran 3. veljače 1938. godine: »(...) radio statičke proračune i vršio nadzor nad svim armirano-betonskim konstrukcijama na svim gradnjama (...)«

19

Gradski građevni XIV. odsjek obavljao je poslove projektiranja, građevnu upravu i nadzor nad izvedbom općinskih visokogradnji, obračun radova, kao i provedbu natječaja za izvedbu radova; evidenciju općinskih zgrada; građevno uzdržavanje gradskih uredskih zgrada, škola, zgrada gradskih prosvjetnih, socijalnih i zdravstvenih ustanova, tržnica, mitnica, mostnih vaga, kupališta, općinskih stambenih zgrada, skladišta, gospodarskih zgrada, paviljona, spomenika i ostalih visokograđevnih objekata gradske općine. – Prema: Zbirka Odjela za općinske zgrade 1850.–1945., Gradsko poglavarstvo Zagreb (GPZ), Građevni odjel (GO), DAZ.

20

ARIANA ŠTULHOFER, Sportska arhitektura u Zagrebu, Zagreb, 2005., 106–108.

21

U vrijeme gradnje strahovskog stadiona Zvonimir Kavurić je boravio, kao i Vjekoslav Muršec, u Pragu na studiju, a kasnije će raditi u uredu Aloisa Dryáka (brata Josipa Dryáka).

22

AGNOLDOMENICO PICA, Nuova architettura nel mondo, Milano, 1938., 157–158, sl. 379–381. – Prema: RADOVAN IVANČEVIĆ, Kružna forma u opusu Ivana Meštrovića, u: *Život umjetnosti*, 43–44 (1988.), 62.

23

SENA SEKULIĆ GVOZDANOVIĆ, Arhitekt Juraj Denzler, Zagreb, Naklada Družba *Braća Hrvatskoga Zmaja*, 2000., 98.

24

Gradski električni tramvaj, Zbirka odjela za općinske zgrade 1850.–1945., GPZ, GO, DAZ, sign. 344.

25

Osobnici, DAZ (bilj. 8)

26

O povijesti gradnje Doma vidi: TOMISLAV HRUŠKOVEC, Dokumenti – argumenti: Meštrovićev Dom likovnih umjetnika 1930.–1990.: zbornik dokumenata i izbor tekstova, Zagreb, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika 1990./1991. i Dom likovnih umjetnika Ivan Meštrović 1938.–2003., Zagreb, 2003.

27

NIKOLA MOLNAR, Armiranobetonske konstrukcije u arhitekturi, u: *Inženjer – Stručni prilog A*, 7–8 (1940.), 72–74.

28

DAROVAN TUŠEK, Arhitektonski natječaji u Splitu 1918.–1941., Split, Društvo arhitekata Splita, 1994., 97–100.

29

IVANA HANIČAR BULJAN, Zgrada Policijske uprave, u: *Moder-na arhitektura u Hrvatskoj – 1930-e*, (ur.) Darja Radović Mahečić, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti (u tisku).

30

Petrinjska 32, GPZ, GO, DAZ. – U građevinskom dnevniku zabilježena je Kavurićeva nazočnost na pregledu i nadzor nad izvedbom čeličnih okvira.

31

ZLATKO MILANOVIĆ, 75 godina rada i razvoja »Elektrane-Toplane« Zagreb, u: *Energija*, 2 (1983.), 8.

32

TAMARA BJAŽIĆ KLARIN, Radna grupa Zagreb – osnutak i javno djelovanje na hrvatskoj kulturnoj sceni, u: *Prostor*, 29 (2005.), 41–53.

33

ZRINKA BARIŠIĆ MARENIĆ, Paviljonski sklop Poljoprivredno-šumarskog fakulteta, u: *Prostor*, 13 (2005.), 55–65.

34

SNJEŠKA KNEŽEVIĆ, Zagrebu u središtu, Zagreb, Barbat, 2003., 146–152.

35

K(avurić). Z(vonimir)., Uz izložbu *Zemlje*, u: *Tehnički list*, 15 (1933.), 1.

36

ZVONIMIR KAVURIĆ, Potreba planskog uređivanja Sljemena i donošenja regulatorne osnove za Zagrebačku goru, u: *Gradski namještenik*, 13 (1938.), 51.

37

Kao pročelnik Odbora za privremene namještene zaslužan je za primanje velikog broja privremeno zaposlenih u stalnu službu. – Prema: Izvještaj uprave Društva gradskih službenika u Zagrebu za poslovnu godinu 1937, u: *Gradski namještenik*, 6 (1938.), prilog.

Bio je i u upravi Bolesničke blagajne Društva gradskih službenika i u uredništvu »Gradskog namještenika«, gdje povremeno objavljuje. Za potrebe Komunalne škole i Društva gradskih službenika 1938. godine projektirao je preuređenje I. kata u Patačičkinjoj 4b. – Prema: Autor nacrt za adaptaciju društvenih prostorija Ing. Z. Kavurić, prema karikaturi B. T-a, u: *Gradski namještenik*, 17 (1939.), 16; ***, Pred otvorenje društvenih prostorija, u: *Gradski namještenik*, 38 (1941.), 3.

38

Za taj je prostor bio još 1930. godine raspisan međunarodni arhitektonski natječaj za Zakladnu i kliničku bolnicu, na kojem je jednu od prvih nagrada osvojio Ernest Weissmann, no njegov projekt nikada nije izveden.

39

Prva nagrada nije dodijeljena, već se fond nagrada podijelio na sljedeći način: jednu nagradu u iznosu od 70 000 kn dobili su Vladimir Turina i Zvonimir Tišina, jednu od 30 000 kn Zvonimir Kavurić, jedan otkup od 15 000 kn Zoja Dumengjić te tri odštete nepoznatim autorima. Nagrađeni radovi opisani su u tekstu pod zajedničkim naslovom: Kliničke bolnice na Šalati u Zagrebu, u: *Tehnički vjesnik*, 7–12 (1941.), 185–200.

40

ZVONIMIR KAVURIĆ, Projekt novog kliničkog naselja na Šalati, u: *Tehnički vjesnik*, 7–12 (1941.), 192–197.

41

Od 1946. pa do 1990. godine široj javnosti Kavurić je bio je poznat po nazivu ulice u središtu Zagreba – Ulica braće Kavurić, danas ulica Andrije Hebranga. Njegov brat Stjepko (Zagreb 19. prosinca 1905. – logor Stara Gradiška 7. srpnja 1942.) bio je namještenik Gradske električne centrale u Zagrebu, član Komunističke partije od 1933. godine, sindikalno i prokomunistički djelovao je u društvu Merkur i u Savezu bankarskih, osiguravajućih, trgovačkih i industrijskih

činovnika. Braći su 1970-ih podignute biste u dvorištu građevinske tvrtke Monting (do 1990. poduzeće se zvalo Braća Kavurić izdavalo je i istoimeni list) u Kesterčankovoj 1 u Zagrebu, rad Marije Ujević-Galetović i Ante Orlića. Godine 1987. ispred Upravne zgrade HEP Elektrana-Toplana (nekadašnje Gradske električne centrale) u Zagorskoj 1 u Zagrebu postavljeni su reljefni portreti braće Kavurić, rad istih autora.

42

Na Kavurićevo autorstvo projekata za kuće na Vrhovcu 26, Pantovčaku 111 i u Zamenhoffovoj 2 kao i na dragocjene biografske podatke uputila me je njegova kći akademska slikarica i akademikinja Nives Kavurić Kurtović, kojoj na ovome mjestu najtoplije zahvaljujem.

43

Vrhovec 26, GPZ, GO, DAZ. – Kao investitori navedene su Ana Oswald i Katarina Štefanuti (sestre Kavurićeve supruge Carmen). Projekt prizemne stambene zgrade potpisuje Antun Res, ovlašteni graditelj. Građevinska dozvola izdana je 14. lipnja 1935.

44

Pantovčak 111, GPZ, GO, DAZ. – Investitor: Robert Radovan. Projekt prizemne zgrade sa suterenskim stanom potpisuje Ašer Kabiljo, ovlašteni graditelj. Građevinska dozvola izdana je 21. rujna 1940., a uporabna 2. studenoga 1945.

Zahvaljujem arhitektu Borisu Radovanu, sinu Roberta Radovana, koji mi je ustupio idejne nacрте kuće s potpisom Zvonimira Kavurića.

45

VLADO ANTOLIĆ, Cvjetno naselje u Zagrebu, u: *Inženjer – Stručni prilog A*, 3–4 (1940.), 25–28.

46

Antolić je projektirao tri jednokatna tipa od 95, 110 i 140 m² te jedan dvokatni od 170 m².

47

Mjesečna rata kredita iznosila je trećinu plaće gradskoga inženjera i bila je jednaka cijeni stanarine takva stana u centru Zagreba.

48

DARJA RADOVIĆ MAHEČIĆ, Socijalno stanovanje međuratnog Zagreba, Zagreb, Horetzky, 2002., 184.

49

II. Cvjetno naselje 26, GPZ, GO, DAZ. – Građevinska dozvola za jednokatnu stambenu kuću na gradskoj parcelaciji uz Cvjetnu cestu izdana je 20. svibnja 1939., a uporabna 28. siječnja 1940.

50

Građevinska dokumentacija za kuće u Podsusedu ne nalazi se u Državnom arhivu u Zagrebu. Nacrt kuće u Vidošičevoj 2 ustupila mi je obitelj Bedić, a potpis Zvonimira Kavurića kao projektanta na njemu odgonetnuo mi je Aleksander Laslo. Podsused u to vrijeme administrativno nije pripadao Zagrebu, pa se Kavurić možda zato potpisuje na nacrt.

51

Zamenhoffova 2, GPZ, GO, DAZ. – Investitor: Fani Sedmak. Projekt jednokatne stambene kuće s potkrovnim stambenim prostorom potpisuje Građevinsko poduzeće Popović i Dobrić. Građevinska dozvola izdana je 7. rujna 1942., a uporabna 24. svibnja 1944.

52

ŽELJKA ČORAK, Bilješka o jednoj interpolaciji. Pola stoljeća Zamenhoffove ulice, u: *Arhitektura*, 184–185 (1983.), 90–91.

Summary

Ivana Haničar Buljan

A Contribution to the Biography of Architect Zvonimir Kavurić (1901–1944)

No comprehensive study has yet been published on architect Zvonimir Kavurić, one of the central figures in Croatian modernist architecture. He graduated in 1927 with Prof. Antonín Engel at the Department of Architecture and Building Construction, part of the Czech Faculty of Technology in Prague. Immediately before his graduation, he spent a short period of time in the atelier of Le Corbusier and Pierre Jeanneret in Paris, where he cooperated in the competition project for the Palace of the League of Nations in Geneva. After obtaining his degree, he worked for a year at the office of Alois Dryák in Prague and for four years at the Schwartz-Hautmont construction bureau in Paris. In 1932, he returned to Zagreb and took a position at the Municipal XIV Construction Department for municipality buildings, under the supervision of Ivan Zemljak. As a structural engineer, he collaborated in almost all building projects of the municipality. This study presents in detail those projects of completed constructions to which Kavurić made a significant structural contribution: the wooden athletic stadium of the Falcons at Svetice (1934), the small reinforced-concrete pavilion of the tram station at Gupčeva zvijezda (1935), the reinforced-concrete carrier construction, vaulting, and dome with incorporated glass elements of the Croatian Artists Centre on Žrtava Fašizma Square (1938–1940), and the reinforced-concrete skeletal construction with steel frame carriers of the Police Headquarters at No. 4 Matice Hrvatske Street (1939–1940). Kavurić's social engagement for social justice can be traced throughout his activity in various professional associations and underground antifascist organizations. In 1932, he participated with the Zagreb Working

Group, the local branch of the CIAM for Yugoslavia, in the competitions for the pavilion complex of the Faculty of Agriculture and Forestry and the palace of Workers' Institutions in Zagreb, as well as in the 4th exhibition of *Zemlja*. In 1934, he participated with Vlado Antolić and Viktor Hećimović in the competition for the mountain hostel »Tomislavov Dom« on Mount Medvednica. His first solo project for a competition was the Clinical Centre at Šalata in Zagreb, for which he won the second prize.

Kavurić devoted most of his activity to structural calculations and construction projects for public buildings, but his opus also includes several projects for family houses built in the residential districts of Zagreb. Beside his own family house in Cvjetno District (1939), he designed family villas at No. 26 Vrhovec (1935), No. 111 Pantovčak (1940), No. 2 and No. 4 Tihomila Vidošića Street (1942), and No. 2 Zamenhofova Street (1942). By using the skeletal construction made of reinforced concrete, Kavurić managed to achieve greater freedom in interior organization. He considered the house to be a living organism adaptable to the needs of its users and therefore offered solutions for potential enlargements even in the project phase. Apart from being highly comfortable, with a functionally organized interior, his houses were engaged in a magnificent dialogue with their surrounding by means of closed street façades and large openings towards the garden and nature.

Keywords: Zvonimir Kavurić, Prague, Paris, Zagreb, interwar modernist architecture, family houses

